

Miksi monialaista yhteistyötä tarvitaan työttömien työkyvyn ja kuntoutustarpeen arvioinnissa?

Raija Kerätär LT työterv.huollon el.

Kuntoutuslääkäri Oorninki Oy

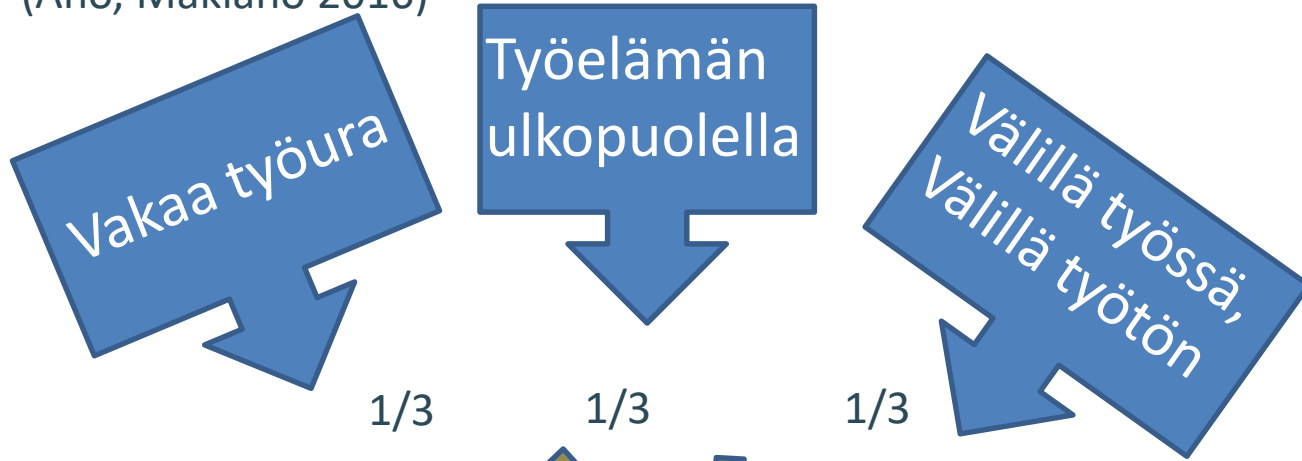
Sidonnaisuudet

- Oorninki Oy, kuntoutuslääkäri, kouluttaja, toimitusjohtaja ja hallituksen puheenjohtaja
- Kela, asiantuntijalääkäri Pohjoinen asiantuntijalääkärikeskus (osa-aikainen)
- STM, selvityshenkilö Osatyökykyisten reitit työllisyyteen – etuudet, palvelut, tukitoimet 24.4.2018-31.10.2018
- Neural Oy, hallituksen jäsen

Monialaisesta yhteistyöstä tänään...

- Miksi (=pitkäaikaistyöttömien työkykyisyys ja palvelut)
- Asiakasesimerkki
- Mitä? (=sisältö, osaaminen)
- Miten mahdollistetaan? (rakenteet, prosessit ja johtaminen)

Pitkäaikaistyöttömät ovat hyvin heterogeeninen ryhmä (Aho, Mäkiäho 2016)

- Vajaa ½ yli 5v. työttömänä
- 10% ei ole ollut koskaan töissä

Kroonisesti (2v.)
työttömät,
n. 1/3 kaikista
työttömistä

- 1/3 vaihtuu vuosittain,
- Runsas 10% palaa vakaalle työuralle
- 36%:lla jatkuu 5v. kuluttua

Työttömät ja terveyspalvelut

- Työttömät käyvät vastaanotoilla selvästi vähemmän kuin työssä olevat. Mitä pitempi työttömyys, sen vähemmän vo-käyntejä (Lappalainen ym. 2018)
- Terveystarkastukset eivät ole riittävä keino työttömien terveyden tai työkyvyn tukemiseen (Kerätär 2016, Lappalainen 2017, Romppainen 2014)
- Lääkäreiden työkyvyn arvioinnin osaamisessa on vakavia puutteita
- Miksi vähäisiä lääkäriresursseja pitäisi ohjata työttömien palveluihin?

43 000 työtöntä etuus- ja palveluloukussa

- Pitkäaikaistyöttömiä keskimäärin 81 000/kk (1-6/ 2018)
- Joka viidennen pitkäaikaistyöttömän (n. 16 000) työkykyä voitaisiin kohentaa hoidolla tai kuntoutuksella
- Lähes joka kolmas (n. 27 000) pitkäaikaistyötön on työkyvytön
 - Eniten on mielenterveyden sairauksia ja tuki- ja liikuntaelinsairauksia sekä monisairaita
- 27 000 työkyvyttömän työttömän työmarkkinatuen kustannukset 227 miljoonaa €/v

Kuntoutuksen näkökulmasta

- Osa henkilöistä ei tunnista ongelmia toimintakyvyssään, vaikka ne olisivat graavejakin
- Osa henkilöistä pitää asian omana tietonaan ja yrittää pärjätä (häpeä, syyllisyys, itse pärjäämisen tarve)
- Kuntoutuspalvelujen saaminen edellyttää toimintakyvyn heikkouden ja sairauden/diagnoosin tunnistamista ensin
- Terveysthuoltopalvelut lähtevät siitä, että asiakas hakeutuu ja **pyytää** palvelua
- Syrjäytymisen ilmiössä mukana myös sosiaali- ja terveystpalvelujen piirteet, jossa odotetaan että asiakas on aktiivinen / osaa / tietää hakea palvelua

Liisa, s. 1966

Kokki 1983
Vaiheopelija
1985
Suurtalouskokki
2001

Keittiötyössä 1980-luvulla
jaksoja
Vaiheopelijana 1987-90
Kokkina 3kk-1v. useita
jaksoja 1990-1999
Kuntouttava työtoiminta
ym. 2007-2017
työvalmennuspajalla

Paniikkihäiriö dg v.
1999
Lääkitys v:sta 2008
Käyntejä
harvakseltaan
mtt:ssä v:sta 2003

Työttömien
terveystarkastuksissa v.
2006, 2013
"Paniikkihäiriö –
kuntouttavaan
työtoimintaan,
yksilövalmennusta"

Puolison ja aikuisten lasten
lisäksi ei sosiaalisia
kontakteja
Ei pysty / halua tavata
ihmisiä

? 10/2017 Kuntouttava
työtoiminta kestänyt 10 vuotta
???

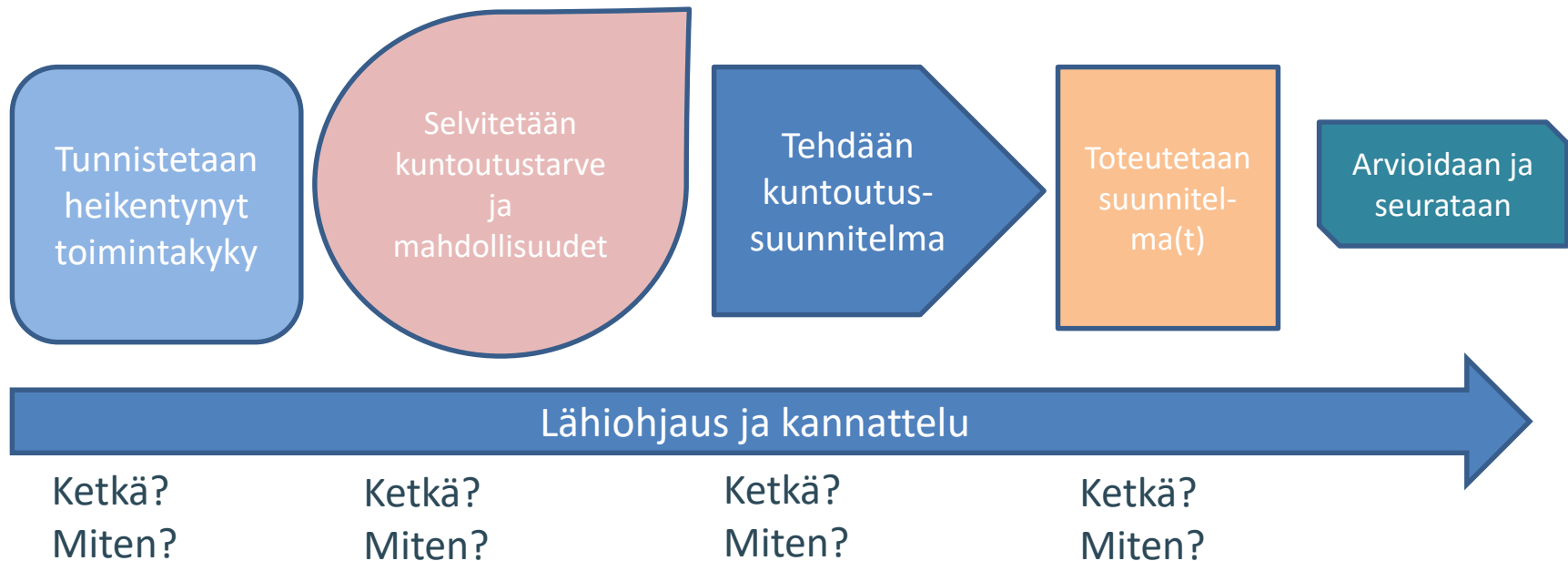
Mtt:oon, onko työkyvytön?
On, b-lausunto eläkettä varten
-Sv-päivärahan hylky

Yksilövalmentajan ja kuntouttavan
ohjaajan raportti:
-sosiaalinen toimintakyky
kohentunut v:sta 2007
-erittäin hyvä osaaja, työn jälki hyvä
-harjoitellaan kaupassa käyntiä ja
asiointeja
-ei pysty lähtemään muualle kuin
kuntouttavaan työhön

Kuntoutuslääkärin vo:lla 3/2018

-mukana yksilövalmentaja
-jännittää vastaanotolla, mutta
vuorovaikutus sujuvaa
-"Työpäivän jälkeen oli virkeä olo ja jaksoi
tehdä kotitöitäkin. Kuntouttavan loputtua
ei jaksa enää mitään ja tullut
itsetuhomietteitä"
-Työkykyinen?
-Millä toimilla voidaan työkykyä kohentaa?

Toimintakyvyn tukeminen prosessina järjestelmästä nähtynä

Huolten harmaa vyöhyke

- Kaikissa asiakastapaamisissa silmät ja korvat auki
 - Poikkeavat, huolta aiheuttavat omat havainnot
 - Työ- ja koulutushistorian piirteet
 - Miten kuntouttava työtoiminta sujuu?
 - Sosiaalinen toimintakyky, sos. verkosto, kyky hoitaa asioitaan vrs. ”normaali”
 - Erityishavainnot nuorella

Omat havainnot, esimerkkejä

- Asiakas ei sitoudu eikä tule sovitusti paikalle
- Herättää oudon vaikutelman
- Palveluissa kierretään kehää
- En keksi, miten edetä
- Työnhaku mennyt usein poikki
- Asiakas ei ole pystynyt hoitamaan asiointejaan
- Vaikuttaa siltä, ettei asiakas aina ymmärrä

Huolet nuoresta, esim:

- Peruskoulun suorittamisessa ollut isoja vaikeuksia tai suorittanut sen mukautetusti
- Useita toisen asteen koulutusten keskeytymisiä
- Mikään ei kiinnosta
- Saman ikäisiä kavereita ei (juurikaan) ole
- Ei tulevaisuuden suunnitelmia
- Itsenäistyminen tyssännyt

Työvoimaura

Työvoimaura

(Sepponen K. sovell)

Salpautunut työvoimaura

=Umpikuja jo työuran alkaessa

Katkennut työvoimaura

=Pitkän työuran jälkeen stoppi eikä paluu työmarkkinoille tahdo enää onnistua

Epävakaa työvoimaura

=Työura lyhyt ja katkonainen, tuettuja työllistymisiä paljon

Vakaa työvoimaura

= ei merkittäviä katkeamia opinto- ja työuralla, työttömyyttä alle 1 v.

Toimintakyvyn arvioinnin intressi?

1. Kuvata toimintakyky sosiaalivakuutuksen etuuksien hakemista varten

- Yhteiskunnan järjestelmästä lähtevä kontrollointi ja säätely taustalla
- Lähtee diagnoosista: ”vika, vamma, sairaus”
- Tavoitellaan objektiivista havainnointia (luonnontiede), asiakas on kohde

2. Tunnistaa toimintakyvyn heikkoudet ja vahvuudet kuntoutussuunnitelman pohjaksi

- Biopsykososiaalinen ihminen
- Lääkäri: Onko heikentyneen toimintakyvyn taustalla jokin sairaus?
- Tavoitellaan asiakkaan tilanteen **ymmärrystä** jatkosuunnitelmia ajatellen
- Ohjauksellinen ote, asiakas on yhteistyökumppani

Monialainen työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi? Kerätär 2016

- Kerätään informaatio asiakkaan
 - **toimintakyvyn historiasta** ja siinä esiin tulleista häiriöistä ja voimavaroista
 - käytännön **työssä selviytymisestä** ja työllistymisyrittämisestä,
 - **aiemmasta** terveydentilasta, hoidoista ja kuntoutuksesta
 - asiakkaan **motivaatiosta** (käsitykset halusta, pystyvyydestä ja mahdollisuuksista), toiveista sekä kokemistaan ongelmista tai oireista ja
 - toimintakyvystä **kliinisillä havainnoilla ja tutkimuksilla**
- Lääkärin tehtävä on selvittää, onko toimintakyvyn heikkenemisen taustalla jokin sairaus ja mikä on tämän sairauden hoidon ja kuntoutuksen mahdollisuudet.
- Kokonaistulkinta pohjautuu kerätyn informaation lisäksi tietoon ja ymmärrykseen asiakkaan lähtökohdista ja kontekstuaalisista tekijöistä.
- Laaditaan dokumentit ja lausunnot.

Työssä selviytyminen, esimiehen havainnot

	1	2	3	4	5
Työelämävalmiudet					
Työaikojen noudattaminen					x
Työpaikalle sopiva ulkoasu		X			
Käyttäytyminen ja toisten kohtaaminen		X			
Työpaikan pelisääntöjen noudattaminen /alaistaidot				X	
muu (mikä?)					
Toiminta työssä					
Ohjeiden ymmärtäminen		X			
Ohjeiden noudattaminen	X				
Oma-aloitteisuus	X				
Kyky itsenäiseen työskentelyyn	X				
Kyky tehdä työ tavanomaisen perehdytyksen jälkeen	X				
Työtaidot			X		
Työmotivaatio ja aktiivisuus		X			
Stressinsieto			X		
Muu (mikä?)					
Työssä näkyvä terveys					
Työssä vaadittava fyysinen suorituskyky				X	
muu (mikä?)					
Käsitykseni selviytymisestä vastaavassa avointen työmarkkinoiden työssä					
Työelämävalmiudet	X				
Toiminta työssä		X			
Terveys / työkuunto				X	
muu (mikä?)					

Sosiaalinen toimintakyky

- Elämäntilanne ja nykytilanne
- Sosiaalinen verkosto
- Arkiselviytyminen ja asiointi
- Asiakkuudet
- Toimeentulo ja taloudellinen tilanne
- Päihteiden käyttö

Asiakkaan motivaatio

- Halu/motivaatio 0-10?
- Käsitys pystyvyydestä 0-10?
- Käsitys mahdollisuuksista 0-10?

- Jarruttavat tekijät?
- Tukevat ja vahvistavat tekijät?

Vaativia työkykyarvioitavia

- Erilaisista kehitys- ja neuropsykiatrisista häiriöistä kärsivät
- Krooniset kipupotilaat
- Somatoformiset tilat
- Monisairaat, kaksoisdiagnoosin omaavat
- Persoonallisuushäiriöiset
- Päihderiippuvaiset
- Näitä kaikkia on työttömissä paljon

Terveydenhuollon ja lääkärin rooleista

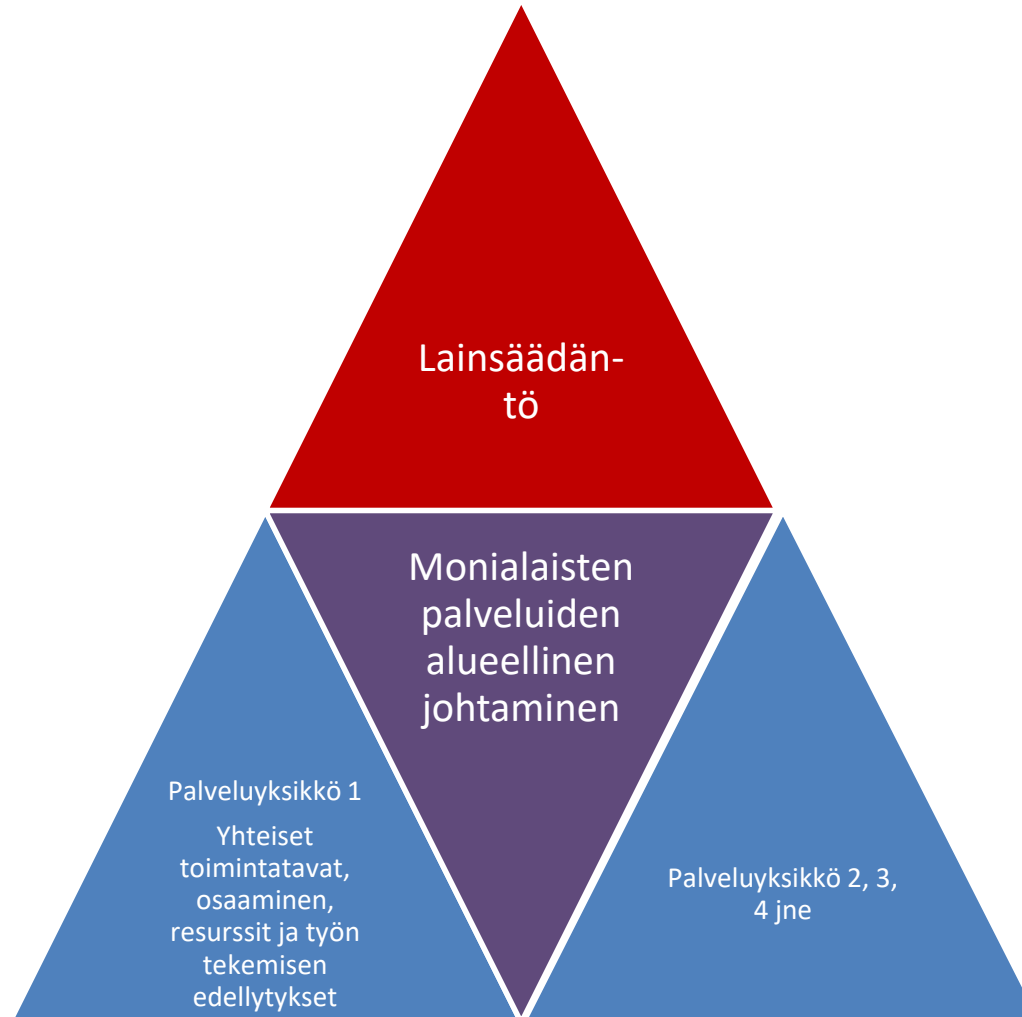
- Terveydenhuollon paikallinen strategia?
 - Väestössä on huonosti voiva /enemmän sairastava ryhmä, joka ei ole asianmukaisten palveluiden piirissä ja on lisäksi kunnille kallis
 - Aktiiviset toimet ovat tarpeen
- Lääkäri on keskeinen toimija työttömien työkyvyn ja kuntoutustarpeen arvioissa
- ”Kun on työryhmä, ei tarvitse tuntea osaamattomuutta” -kollegan kokemus
- Monialaisella työlle luotava rakenteet. Ei onnistu normaalin vastaanottotyön puitteissa.

Monialaisen yhteistyön rakenteesta ja johtamisesta

Työkyvyn arviointi verkostossa?

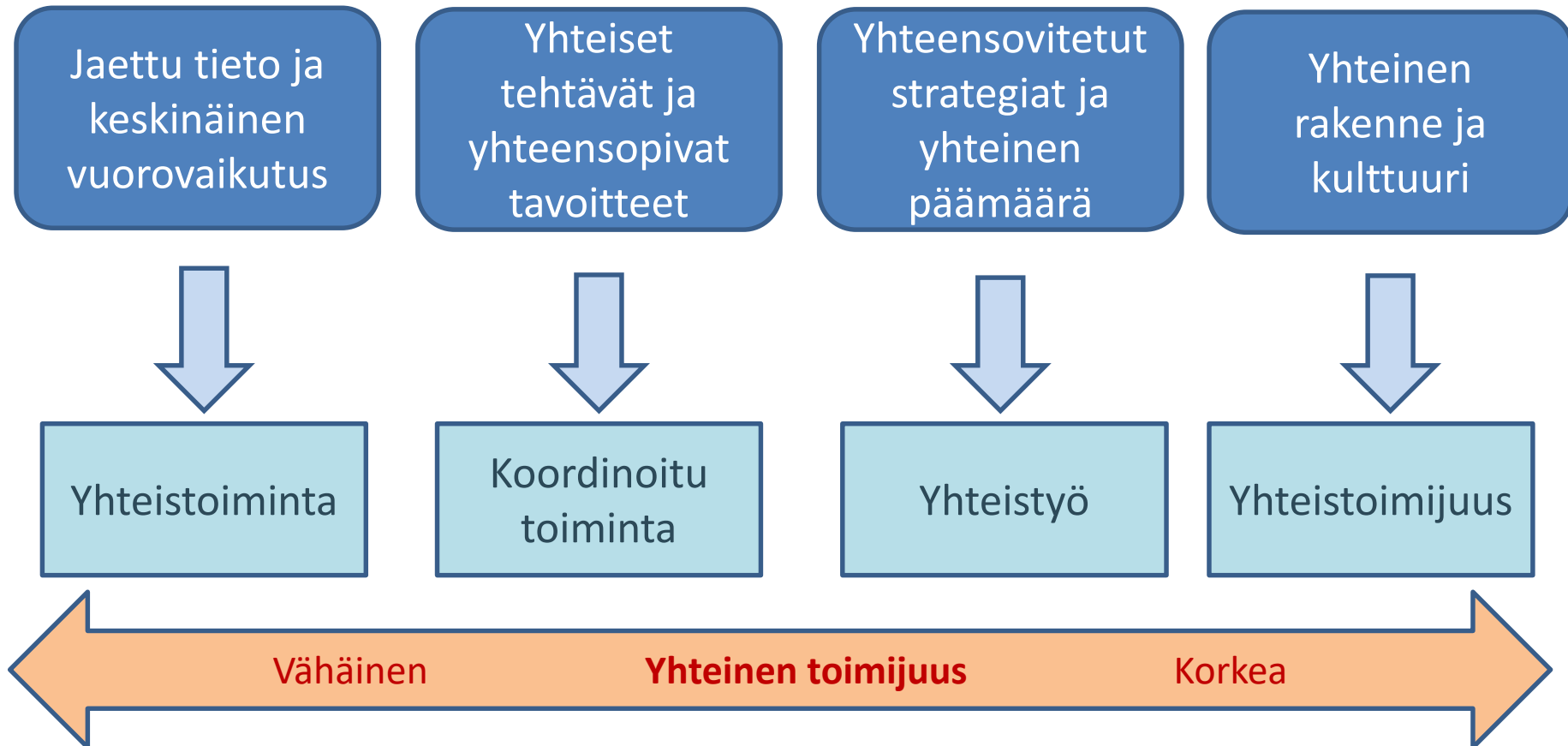

Monialaisten palveluiden järjestäminen

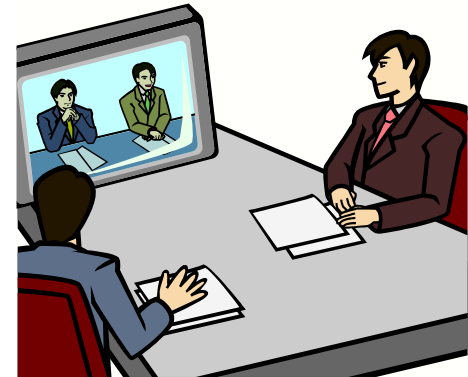
Yhteistyö – yhteisen toimijuuden kehittyminen?

(Väyrynen ja Lindh 2013)

Monialaisesta yhteistyöstä

- Vaikeaa
- Jokainen haluaa tehdä työnsä hyvin ja ”pärvätä itse”
- Pelkoa? Olenko osannut tehdä oikein?
- Kilpailu siitä, kuka oikeasti tietää asiakkaan asiat
- Työpaine
- Oma osaamista vaikea tunnistaa ja tuoda yhteistyöhön
- Monialainen ryhmä – ryhmädynamiikan lait koskevat myös ammattilaisryhmiä!

Vääriä oletuksia

- Lääkäri: sosiaalityön tehtävä on auttaa kun asiakas hakee etuuksia
- Te- ja sos: varataan aika lääkärille kun tarvitaan työkyvyn arviointia
- Verkosto: Kelaan tarvitaan monialaiseen yhteistyöhön kun mietitään, mitä etuuksia voisi saada

Selvityshenkilöt: Ehdotuksena Työkykyohjelma

1. Työkykypalvelut uudistetaan

- 1) Uudistetaan työkykypalvelujen prosessi ja palvelujärjestelmä
- 2) Selkeytetään rakenteita monialaisten palvelujen integraation johtamisessa ja vastuissa
- 3) Lisätään osaamista monialaisten palveluiden toteuttamiseen ja johtamiseen

2. Luodaan uusia osallisuutta tukevia ratkaisuja työmarkkinoille

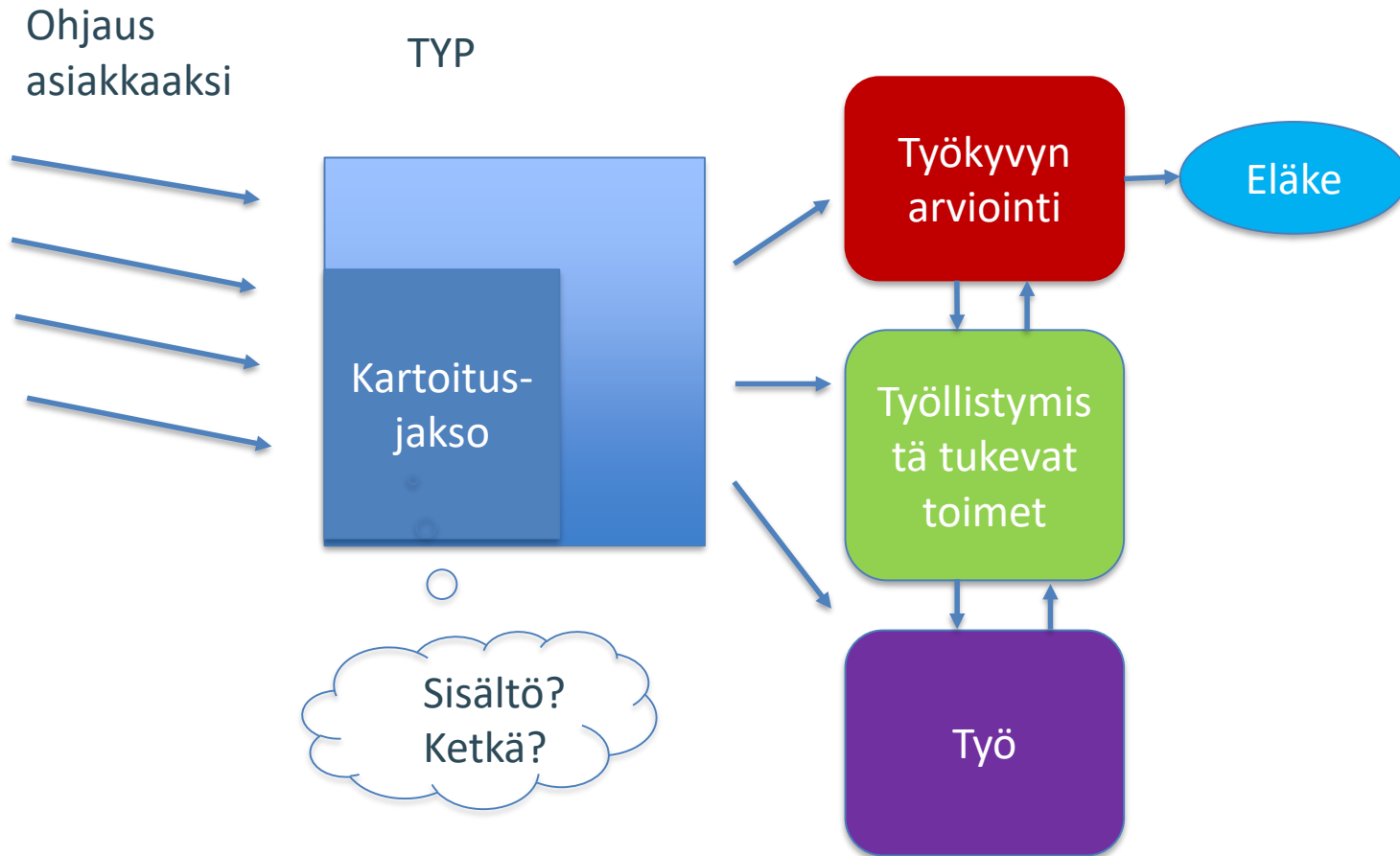
3. Etuuksia ja palveluja tarkasteltava kokonaisuutena

<https://valtioneuvosto.fi/documents/1271139/3022628/Osatyokykyisten+reitit+tyollisyyteen+%28002%29.pdf/c7c62c6e-293b-6122-5cce-83b107454e6b/Osatyokykyisten+reitit+tyollisyyteen+%28002%29.pdf.pdf>

Työkykypalveluiden prosessi ja palvelujärjestelmä

1. Tunnistetaan monialaisen arvioinnin tarpeessa olevat
2. Nimetään vastuullinen asiakasohjaaja / taho
3. Arvioidaan työ- ja toimintakyky, kuntoutus- ja palvelutarve
 - Perustasoinen monialainen arviointi
 - Työkykykeskus: erityisosaamista edellyttävä monialainen arviointi
- Osaamisen kehittäminen niin palveluissa kuin niiden monialaisessa johtamisessa

Monialaisen prosessi TYP:stä alkaen

Yhteenvetoa

- Miksi?
 - Pitkäaikaistyöttömien työkykyä ja palvelutarpeita ei tunnisteta, mutta se on mahdollista joka ”luukulla”
- Miten?
 - 1. monialaiseen asiakastietoon pohjautuen
 - 2. tämänhetkinen toimintakyky
 - 3. toiminta- ja työkyvyn tukemisen mahdollisuudet ja ennuste
 - Osa tarvitsee tiivistä rinnalla kulkijaa ja yhteistyön koordinaatiota
- Edellytyksenä:
 - eri sektoreiden yhteistyötä ja tämän yhteistyön parempaa johtamista
- Tämä on palveluiden integraatiota!